

LASTEN JA NUORTEN HY- VINVOINTISUUNNITELMA 2024-2027

TIIVISTELMÄ

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa.

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	2
LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTI KARSTULASSA	3
LASTEN JA NUORTEN YKSILÖLLINEN HYVINVOINTI.....	3
OSALLISUUS.....	4
TURVALLISUUS.....	4
ELINTAVAT	5
HARRASTUKSET, VAPAA-AIKA JA NUORISOTYÖ	6
PERHEIDENHYVIVNOINTI.....	6
TYÖLLISYYS – NUORET AIKUISET	7
KOKEMUKSELLINEN HYVINVOINTITIETO	8
LASTEN JA NUORTEN KUULEMINEN.....	9
LASTEN, NUORTEN HYVIVOINTIA EDISTÄVÄT SEKÄ ONGELMIA EHKÄISEVÄT TOIMET JA PALVELUT KARSTULASSA	9
VARHAISKASVATUS.....	9
ESI- JA PERUSOPETUS SEKÄ AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA	10
OPISLELUMAHDOLLISUUDET PERUSKOULUN JÄLKEEN	11
NUORISOPALVELUT	11
LIIKUNTA- JA KULTTUURIPALVELUT SEKÄ HARRASTAMINEN	12
RAVITSEMUSPALVELUT	13
NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA	13
NUORISOVALTUUSTO.....	14
KOHTAAMISPAIKAT	14
KESKI-SUOMEN HYVINVOINTIALUEEN PERHEIDEN JA NUORTEN PALVELUT.....	15
OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO KARSTULASSA	15
SUUNNITELMA LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEKSI	17
VISIO, ARVOT JA STRATEGISET TOIMINNAN LINJAUKSET	17
TOIMINNAN TAVOITTEET JA PAINOPISTEET, KEHITTÄMISEHDOTUKSET	17
SUUNNITELMA YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMISESTÄ ERI TOIMIJOIDEN KESKEN	18
SEURANTA JA ARVIOINTI	18
LIITE 1. Yhteenveto lasten ja nuorten kuulemisesta	20
Liite 2: Hyvinvointia ravitsemuksella lapsille ja lapsiperheille Karstula.....	22

JOHDANTO

Kunnalla on velvollisuus laatia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa (Lastensuojelulaki 12 §). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ovat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettuja hyvinvointisuunnitelmia, joten kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä suunnitelmien laadinnassa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 ja 7 §). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tulee kirjata myös, miten kunnan alueella sijaitsevilla oppilaitoksissa opiskeluhoito toteutuu. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §).

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma noudattaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) keskeisiä tavoitteita eli pyrkii turvaamaan osaltaan lapsen oikeuden erityiseen suojeluun ja hoivaan, riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista sekä osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevilla asioissa niin omassa arkiympäristössään kuin päätöksenteossakin. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot:

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toiminnoista ja palveluista
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä ja
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta

Karstulan kunnan strategian mukaiset arvot ovat hyvinvointi, elinvoimaisuus, yhteisöllisyys, demokratia ja avoimuus. Visiona on, että Karstula on kestävästi omavarainen elämää sykkivä kunta 2030. Tavoitteeksi on valittu neljä keihäänkärkeä; Kestävästi omavarainen Karstula, Karstula kuuluu ja näky, Hyvinvoiva Karstula ja Elinvoimainen Karstula, joiden toteutumista toteutetaan valittujen toimenpiteiden mukaisesti. Tehtäväalueet asettavat strategian mukaiset tavoitteensa ja toimenpiteet vuosittain talouden suunnittelun yhteydessä. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on osa kunta strategiaa ja kunnan hyvinvointisuunnitelmaa ja siinä on linjattu yleiset tavoitteet sekä toimenpiteet lasten- ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnassa sekä mittarit, joiden avulla lasten- ja nuorten hyvinvointitilaa seurataan.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisältö on laaja-alainen ja koskee lapsen ja nuoren kasvuoloja, niiden epäkohtien ehkäisemistä, vanhemmuuden tukea sekä lasten ja nuorten palveluja. Suunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa. Suunnitelma viedään sivistyslautakunnan kautta kunnanhallitukseen ja sieltä edelleen kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi. Tämän jälkeen kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman sekä seuraa ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana. Valtuuston tulee ottaa suunnitelman toteuttaminen huomioon kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa.

LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTI KARSTULASSA

Karstulan väkiluku vuonna 2022 oli 3 665 henkilöä. Vuoden 2022 tilastojen mukaan alle 15-vuotiaiden osuus koko väestöstä on 12,7 % ja 0–17-vuotiaiden osuus väestöstä 15,2 %, eli yhteensä 557 henkilöä. Vuoden 2022 aikana Karstulassa syntyi 22 lasta. Edellisten neljän vuoden aikana kuntaamme on keskimäärin syntynyt 21 lasta / vuosi. Väestöennusteen mukaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden määrä on laskeva tulevien vuosien aikana.

Taulukko 1. Karstulan lasten ja nuorten määrä ja väestöennuste 2025–2040 (Sotkanet)

Väestö 2022 ja väestöennuste ikäryhmittäin (laskettu 2021) /vuosi	2022	2025	2030	2040
0–4-vuotiaat	101	98	88	78
5–9-vuotiaat	144	111	101	88
10–14-vuotiaat	189	162	114	95
15–19-vuotiaat	205	179	145	100
20–24-vuotiaat	91	85	83	58
25–29-vuotiaat	111	87	83	81

LASTEN JA NUORTEN YKSILÖLLINEN HYVINVOINTI

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn (THL Kouluterveyskysely 2023) mukaan suurin osa Karstulan lapsista ja nuorista ovat tyytyväisiä elämäänsä. Nuoremmissa ikäluokissa (4. ja 5. luokan oppilailla) koettu hyvinvointi on Karstulassa hieman valtakunnan ja maakunnan tasoa parempaa ja taso on noussut lähelle koronaa edeltävien vuosien tasoa. Yläkouluikäisistä omaan elämäänsä tyytyväisten osuus on jatkanut hienoisesti laskuun ja on Karstulassa hieman valtakunnan ja maakunnan tasoa matalampi.

Yläkouluikäisten osalta myös terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden määrä on lisääntynyt edelleen. 4. ja 5. luokan oppilaissa koettu terveydentila on puolestaan hieman parantanut ja lukion 1. ja 2. luokan oppilaista terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden määrä on laskenut selvästi. Yleisesti ottaen suurin osa lapsista ja nuorista kuitenkin kokevat terveyden tilansa hyväksi tai erinomaiseksi.

Yläkouluikäisten lasten hyvinvoinnin tilaa ja koetun terveydentilan kehitystä selittänee osaltaan edelleen lisääntyneet mielenhyvinvoinnin muutokset. Ahdistuneisuuden kokemus 8. ja 9. luokan oppilailla on lisääntynyt edelleen ja yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt entisestään. Lukiolaisten osalta ahdistuneisuuden kokemus on vähentynyt, vaikka yksinäisyys myös tässä ikäryhmässä on edelleen yleistynyt.

Alakouluikäisten kohdalla yksinäisyyden kokemukset ovat puolestaan vähentyneet selvästi eikä 4. ja 5. luokan oppilaiden vastauksissa tule esille yksinäisyyden kokemuksia. Kouluinnostus on Karstulassa valtakunnan ja maakunnantasoa parempaa ja erityisesti 4. ja 5. luokan oppilaiden osalta kouluinnostus on parantunut merkittävästi viimeisten mittausten aikana. Lukiolaisilla tyytyväisyys koulunkäyntiin ja kouluinnostuneisuus on erittäin hyvällä tasolla ja parantunut viimeisten vuosien aikana. Myös yläkouluikäisten osalta kouluinnostuneisuus on maakunnan ja valtakunnantason verrattuna korkeampaa.

OSALLISUUS

Karstulassa lasten- ja nuorten kokemukset keskusteluyhteydestä vanhempien kanssa on myös kehittynyt parempaan suuntaan. 4. ja 5. luokanoppilailla Karstulan lapsilla on maakunnan ja valtakunnan tasoon verraten huomattavasti vahvempi kokemus hyvästä keskusteluyhteydestä vanhempien kanssa ja keskusteluyhteyden hyväksi kokeneiden määrä on noussut selvästi edellisestä mittauksesta. Alakouluikäisten osalta myönteisinä muutoksina edelliseen tiedonkeruuseen on hyvä huomioida myös lisääntyneet lasten myönteiset kokemukset opettajien kanssa toimimisesta. Yhä suurempi osa 4. ja 5. luokan oppilaista koki tulevaisuutta toimeen opettajan kanssa hyvin sekä opettajan olevan kiinnostuneita oppilaiden kuulumisista. Yläkouluikäisten osalta tilanne on pysytellyt entisillään ja siinä olemme lähelle maakunnan ja valtakunnan tasoa. Lukiolaisten osalta hyväksi keskusteluyhteyden vanhempien kanssa koki niin ikään entistä useampi kuin vuonna 2019. Yleisesti lukiolaisten kokemus noudattaa maakunnan ja valtakunnan tasoa.

TURVALLISUUS

Fyysisen ja henkisen turvallisuuden kokemuksissa Karstulassa ollaan alakouluikäisten kohdalla menossa parempaan suuntaan. Koulukiusaamisen kokemuksissa on selkeää vähentymistä 4. ja 5. luokan oppilaiden kohdalla. Myös oppituntien aikainen työskentely ilmapiiri on kehittynyt myönteiseen suuntaan ko. ikäluokkien kokemana. Luokka rauhan parantuminen oli yksi viidestä myönteisemmistä muutoksista, joita Karstulassa raportoitiin suhteessa edelliseen tiedonkeruuseen.

Yksi huolestuttavimmista tuloksista vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä on yläkouluikäisten lisääntynyt kokemus kiusaamisesta. Kiusaamisen muotoina esiintyy yleisimmin nimittelyä tai naurunalaiseksi tekemistä. Lisäksi yleisiä kiusaamisen muotoja ovat halventavat ilmeilyt, huomioitta jättäminen sekä somessa tapahtuva kiusaaminen, joka on yleistynyt kiusaamisen muotona viimeisten vuosien aikana. Myös seksuaalisen häirinnän ja seksuaalisen ehdottelun kokemukset ovat nuorten kohdalla edelleen yleistyneet ja sitä koetaan Karstulassa yleisemmin kuin maakunnassa tai valtakunnassa keskimäärin. Myös lukioikäisten osalta näkyvissä on sama kehitys seksuaalisen häirinnän tai ehdottelun suhteen. Kiusaamisen kokemuksia Karstulan lukiosta ei

ole raportoitu. Nuorten kokemukset perheväkivallasta ovat Karstulassa olleet viimeisissä mittauksissa maakunnan ja valtakunnantasoa yleisempää. Karstulassa 22 % 8. ja 9. luokan oppilaista kokenut on vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.

ELINTAVAT

Elintavoista ruokailutottumuksissa hyvää on päivittäisen aamupalan syömisen yleistymisen etenkin lukiolaisten ja yläkouluikäisten keskuudessa. Alakouluikäisten osalta päivittäin aamupalan syövien osuus on vähentynyt hieman. Huolestuttavinta ruokailutottumuksissa on se, että yli 70 % yläkouluikäisistä ei syö koululounasta päivittäin. Myös lukiolaisten osalta Karstulassa koululounaan syömättä jättäminen on yleisempää kuin maakunnassa tai valtakunnassa yleisesti, vaikka koululounaan väliin päivittäin jättävien määrä onkin selvästi vähentynyt edelliseen mittaukseen verrattuna. Lasten ja nuorten ylipaino on edelleen yksi merkittävimmistä terveyttä ja hyvinvointia uhkaavista tekijöistä. Etenkin poikien ylipainoisuus on huolestuttavaa. Vuonna 2022 Karstulassa 7–12-vuotiasta pojista ylipainoisia oli 36 % (koko maa 24 %) ja tytöistä 20 % (koko maa 19 %). 13–16-vuotiaista pojista vuonna 2022 ylipainoisia oli 42 % (koko maa 29 %) ja tytöistä 17 % (koko maa 20 %) (THL Finn Lapset-rekisteri).

Elintavoissa myönteistä kehitys on ollut levon ja palautumisen osalta. Yhä suurempi Lukio ja yläkouluikäisistä nukkuu terveyden kannalta riittävästi. Sekä lukion 1. ja 2. että yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaista huomattavasti suurempi osa nukkuu yli 8 h yössä kuin edellisessä mittauksessa. Lisäksi Karstulassa yläkouluikäiset nukkuvat yli 8 h yöunia maakunnan ja valtakunnan nuoriin verrattuna selvästi useammin. Lukioikäisillä nukkuminen on melko lähellä maakunnan ja valtakunnan tasoa. Alakouluikäisillä riittävä lepo ja palautuminen ei ole kehittynyt toivottuun suuntaan ja edelliseen mittaukseen verrattuna hieman useampi 4. ja 5. luokkalaista kokee, ettei nuku tarpeeksi.

Liikunta tottumusten kannalta elintavoissa ei ole tapahtunut edelliseen mittaukseen verraten suuria muutoksia. Edelleen alle puolet 4. ja 5. luokan oppilaista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Liikkumisen vähentyminen entisestään siirryttäessä yläkouluun on hyvin tyypillistä. Huomioitavaa kuitenkin on, että Karstulassa vähintään tunnin päivässä liikkuvien 8. ja 9. luokkalaisten osuus on maakunnan ja valtakunnankin tasoa vähäisempi. Toisaalta vuoteen 2019 verraten kahdessa viimeisessä mittauksessa yli tunnin päivässä liikkuvien määrä on hieman noussut. Lukiolaisten osalta vastaajamäärän vähäisyyden takia emme saa kuntakohtaista tietoa liikuntatottumuksista, mutta yleisesti ottaen vähintään tunnin päivässä liikkuvien määrä maakunnassa keskimäärin on lukiolaisten osalta myös varsin pieni 21,5 % (THL Kouluterveyskysely).

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä seurataan myös vuosittain 5. ja 8. luokan oppilaiden osalta Move-mittausten avulla. Move-mittauksissa arvioidaan kestävyyskuntoa, alaraajojen voimaa, hieno- ja havaintomotorisia taitoja, keksivartalon voimaa ja kestävyyttä, yläraajojen voimaa ja kestävyyttä, liikkuvuutta sekä tasapaino- ja liikkuvuustaitoja. Move-mittausten perusteella voidaan arvioida lasten- ja nuorten fyysistä toimintakykyä monipuolisesti ja niiden tarkoituksena on ensisijaisesti tuottaa oppilaille tietoa omasta fyysisestä toimintakyvystä, mutta myös auttaa ja ohjata niin oppilaita, vanhempia, terveydenhuollon toimijoita kuin koulutuksen järjestäjiä kohti parempaa lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä.

Karstulassa vuoden 2023 mittauksissa 5. luokan tytöillä tulokset kuudessa mitatussa osa-alueessa olivat kolmessa valtakunnallista keskiarvoa paremmat. Pojilla samassa ikäluokassa tulokset olivat neljässä osa-alueessa valtakunnan keskitasoa paremmat. 8. luokan oppilailla tulos on hyvin saman suuntainen. Tyttöillä tulos oli kolmessa osa-alueessa yli tai samassa tasossa valtakunnallisen keskiarvon kanssa. Pojilla tulos oli neljässä

osa-alueessa perempi kuin valtakunnassa keskimäärin. Move-mittausten mukaan Karstulassa lasten- ja nuorten fyysinen toimintakyky näyttäisi kääntyneen nousuun ja niiden lasten sekä nuorten osuus, joilla on heikko fyysinen suorituskyky, on kääntynyt laskuun.

Päihteiden käyttöä ja päihdemyönteisyyttä mittaavien mittareiden mukaan huolestuttava kehitystä on nähtävissä mm. päihdekokeilujen aloittaminen yhä nuoremmalla iällä, kannabis kokeiluiden yleistyminen sekä kokonaan raittiiden nuorten määrän väheneminen yläkouluikäisissä. Ilmiönä sähkösavuke näkyy selkeästi, vaikka 4. ja 5. luokan oppilailla edelleen nuuskan kokeilu on sähkösavuketta ja tupakoinnin kokeilua yleisempää. Positiivista kuitenkin on, että nuorten asennoituminen päihteiden ja huumausaineiden käyttöön on edelleen varsin kielteistä. Lukiolaisten osalta ei päihteiden käytöstä saada pienen vastaaja määrän vuoksi koulukohtaisia tuloksia. Lukio ikäisten osalta kokonaan raittiiden osuus näyttäisi kuitenkin hieman pienentyneen. Riippuvuuksien kehittymisen osalta Kouluterveyskyselyssä on arvioitu myös nettikäyttäytymistä. Karstulassa 4. ja 5. luokan oppilailla netin käytön riippuvuutta ennustava käyttäytyminen on kääntynyt laskuun ja on muuta maata ja maakuntaa paremmalla tasolla. Yläkoululaisten ja lukioikäisten osalta netin käyttöön liitetyvä hermostuneisuuden tunne näyttäisi puolestaan olevan aikaisempaa yleisempää.

HARRASTUKSET, VAPAA-AIKA JA NUORISOTYÖ

Harrastamisella ja vapaa-ajanvietolla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Vapaa-ajan harrastukset rytmittävät arkea, niillä on vahva yhteys mielenhyvinvointiin sekä arjen mielekkyyden kokemukseen. Usein harrastukset myös tukevat terveiden elintapojen toteutumista. Karstulassa suurimmalla osalla sekä 4. ja 5. luokan että 8. ja 9. luokan oppilaista on yksi viikoittainen harrastus. Karstulassa lasten taide ja kulttuuri harrastaminen on hieman valtakunnan ja maakunnantasoja yleisempää. Nuorista noin kolmas osa kokee, että paikkakunnalla on tarjolla nuorille kiinnostavaa tekemistä, joka on hieman maakunnan ja valtakunnan tasoa yleisempää. Nuorista vain vähän reilu puolet kokevat tietävänsä asuinalueen harrastusmahdollisuuksista. Nuorisotila on ollut vuonna 2023 avoinna 153 päivää. Vuoden aikana kävijöitä on ollut yhteensä 3 550 (KA 23 nuorta/päivä).

Karstulan kunta on hakenut ja saanut valtionavustusta Erityisavustukset kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen ja kehittämiseen -määrärahoista. Karstulan yhtenäiskoulun ja lukion koulunuorisotyön hankkeen tavoitteena on kehittää nuorisotyön toimintamalli, joka tukee nuorten kasvua ja hyvinvointia. Merkittävänä teemoina hankkeessa nostetaan esiin nuorten vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja itsetunnon vahvistaminen. Hankkeessa kannustetaan nuoria osallistumaan oman koulu- ja kuntayhteisönsä kehittämiseen ja päätöksentekoon. Avustuksen turvin Karstulan kuntaan on palkattu kokoaikainen koulunuorisotyöntekijä elokuussa 2023. Hankeajaksi on kaksi vuotta. Ensimmäisen syyslukukauden aikana koulunuorisotyö toiminta on tavoittanut yhteensä 870. Koulunuorisotyön toimintamuotoina on ollut mm. koulukahvila toimintaa, välituntitoimintaa, erilaisia kampanjoita hyvinvointiin liittyen, nuorten ohjaamista, avoimen kohtaamispaikkatoiminnan järjestämistä sekä yhteistyössä koulun, opiskeluhuollon ja 3. sektorin toimijoiden kanssa erilaisten teemapäivien järjestämistä (grafiittityöpaja, Kaveritaito-päivät, ehkäisevän päihdetyön tunnit).

PERHEIDENHYVINVOINTI

Lapsiperheiden määrä Karstulassa vähenee. Vuonna 2020 Karstulassa oli 321 lapsiperhettä ja vastaava luku vuonna 2022 oli 283 lapsiperhettä. Lapsiperheeksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia.

Yhdenvanhemmanperheiden osuus lapsiperheistä Karstulassa oli vuonna 2022 17,6 % eli 51 perhettä. Yhdenvanhemman perheiden määrä on pysynyt samassa suuruusluokassa viimeiset vuodet. Lasten pienituloisuusaste on kääntynyt laskuun. Vuonna 2021 pienituloisten lapsiperheiden osuus oli 11,4 %. Toimeentulotukea saavien lapsiperheiden määrä on hieman nousussa. Vuonna 2020 toimeentulon piirissä oli 3,4 % lapsiperheistä ja vuonna 2022 vastaava määrä oli 5,6 % (THL Sotkanet).

THL:n valtakunnallisen Finn Lapset -tutkimuksen mukaan suurin osa vauvaperheiden ja nelivuotiaiden lasten vanhemmista kokee, että perheen arki toimii yleensä hyvin. He ovat pääosin tyytyväisiä elämäänsä, parisuh-teisiinsa ja itseensä vanhempana. Vanhemmat ovat myös tyytyväisiä lastensa terveydentilaan ja hyvinvointiin. Yleisempinä haasteina pienten lasten perheissä koetaan kiusaaminen niin vapaa-ajalla kuin varhaiskasvatuksessa. Myös pienten lasten kohtaama väkivalta joko nähtynä tai kasvatuksessa on edelleen varsin yleistä. Nelivuotiaista lapsista joka kymmenes on altistunut vanhempien humalahakuiselle juomiselle. Varhaiskasvatuksessa huolenaiheet liittyvät yleisimmin lapsen sosiaalisiin tai sosioemotionaalisiin taitoihin. Yksi pienten lasten hyvinvoinnin haaste on myös ylipainoisuus. Vuonna 2022 Karstulassa etenkin ylipainoisten 2-6-vuotiaiden poikien osuus on valtakunnan tasoon verrattuna korkea. Karstulassa vuonna 2022 2–6 – vuotaista pojista ylipainoisia oli 36 % (koko maa 24), tytöillä vastaava luku oli 12 % (koko maa 14 %). Lapsiperheiden hyvinvointia haastaa vanhempien jaksaminen ja kokemuksen psyykkisestä kuormittumisesta. Myös vanhempien kokema yksinäisyys, väkivallan kokemukset sekä taloudelliset haasteet pientenlasten perheissä ovat yleistyneet. Valtaosa lapsiperheiden vanhemmista kaipaa tukea lapsiperhepalvelujen ammattilaisilta (THL Finn Lapset-rekisteri).

Taulukko 2. Lastensuojelun tilastot Karstulassa (THL Sotkanet)

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1086	Karstula	yhteensä	5,0	5,5	7,0
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 191			1,8	2,3	1,2
Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä (THL) info ind. 1085			50	61	61

Karstulan kunnassa on käytössä maksuton varhaiskasvatus tai kotihoidon kuntalisä. Tukijärjestelmässä Karstulaan syntyville lapsille järjestetään 12 kuukauden ajan maksuton varhaiskasvatus tai vaihtoehtoisesti maksetaan kotona tai yksityisessä hoidossa hoidettaville alle 3-vuotiaille kotihoidon tuen kuntalisää 100 € kuukaudessa. Em. 12 kuukauden jakso voi muodostua yksinomaan varhaiskasvatuksesta, kotihoidontuesta, yksityisestä varhaiskasvatuksesta tai näiden yhdistelmästä.

TYÖLLISYYS – NUORET AIKUISET

Kunta pyrkii edistämään 16–25-vuotiaiden nuorten työllistymistä myöntämällä Karstulassa sijaitseville yrityksille ja yhteisöille nuorten kesätyöllistämistä vähintään kuukauden mittaiseen työsuhteeseen 370 €/kesätyöntekijä. Vuosittain kunta on palkannut 16–25-vuotiaita nuoria omiin toimipisteisiin noin 20 nuorta/vuosi. Kesätyöpaikkojen tarjoaminen nuorille on osa kunnan ennaltaehkäisevää työtä.

Nuorisotyöttömien osuus 18–24-vuotiaasta työvoimasta on tarkastelujakson 2020–2022 aikana hieman vähentynyt. Vuonna 2022 nuorisotyöttömien osuus ko. ikäryhmässä vuonna 2022 12,9 % (12 henkilöä).

Taulukko 3. Nuorten työllisyys tilastot Karstulassa (THL Sotkanet)

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 3328	Karstula	yhteensä	2,8	2,4	2,8
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta info ind. 189			17,3	16,0	12,9
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä info ind. 5387			21,0	24,2	

Nuorisolain (1285/2016, 11§) mukaan peruskoulun jälkeen opiskelupaikatta jääneet, koulunsa keskeyttäneet sekä varusmiespalvelun tai siviilipalvelunsa keskeyttäneistä tulee ilmoittaa tiedot kotikunnan etsivään nuorisotyöhön. Etsivän nuorityön kohderyhmä ovat koulupudokkaat, ilman työtä ja koulutusta olevat alle 29 –vuotiaat nuoret. Karstulan kunnan etsivä nuorisotyö vastaa ko. palveluista myös Kyyjärven ja Kannonkosken kunnissa. Vuonna 2022 Karstulan etsivässä nuorisotyössä tavoitettuja asiakkaita oli yhteensä 58 henkilö. Suurin osa asiakkaista (43 henkilöä) oli 16–20- vuotiaita. Varsinaisia aktiivisia asiakkuuksia oli vuoden 2022 aikana 27 henkilöllä.

KOKEMUKSELLINEN HYVINVOINTITIETO

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa Karstulassa on käsitelty syksyn 2023 aikana sekä Lape-verkostossa (lasten, nuorten ja perheiden palvelut) että nuorten ohjauksen ja palveluverkostossa moniammattisesti sekä kunnan että hyvinvointialueen henkilöstön kesken. Karstulassa syntyvyys laskee voimakkaasti, mutta silti mm. varhaiskasvatuksen palveluissa on iso ”täyttöaste” ja lapset tulevat varhaiskasvatukseen aikaisempaa useammin jo alle vuoden ikäisenä. Pientenlasten ja vauvaperheiden piirissä havaittavissa yksinäisyyttä ja kohtaamispaikka toimintaa kaivataan. Vertaistuki-toiminnalle on tarvetta vanhemmuuden tukimuotona muutoinkin kuin vain esimerkiksi erityisryhmien kohdalla. Nepsy-pysäkki toiminta on käynnistymässä myös Karstulassa ja avointa kohtaamispaikka toimintaa on suunnitteilla monitoimijaisena yhteistyönä. Varhaiskasvatuksessa pidetty perehdytys henkilöstölle palveluntarpeen arvioinnista, mutta varhaisen tuen ilmoituksia tulee silti vähän. Lastensuojeluilmoituksissa on nähtävissä aikaisempaa isompia ongelmia jo pienten lasten perheissä. Huolena myös yhä nuorempien lasten ahdistuneisuus ja itsetuhoisuus. Myös koulupudokkuuden yleistymisen näkyy ilmiönä niin perusopetuksen kuin sosiaalipalveluiden puolella. Neuropsykiatrisen oireilun monialaistuminen sekä hyvinvoinnin ja terveyden polarisaatio kehitys on tunnistettu kaikissa lasten- ja perheiden palveluissa. Elintavoissa näkyy huolenaiheena erityisesti koululounaan syömättömyys ja päihteiden käytön kokeiluiän madaltaminen. Nuorilla etenkin yksinäisyys sekä mielialaan liittyvä oireilu herättävät huolta. Myönteisenä kehityksenä on nähtävissä koulun työskentelyilmapiirin parantuminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden kokemusten yleistymisen.

LASTEN JA NUORTEN KUULEMINEN

Lasten ja nuorten kuuleminen heitä koskevassa hyvinvointisuunnitelmassa toteutettiin alakoulun ja yläkoulun sekä lukion oppilaskunnille järjestetyissä työpajoissa 24.1.2024 ja 31.1.2024. Koululuokat saivat oppilaskuntien kuulemisen jälkeen viikon ajan myös käsitellä luokissa aihetta ja vastata kysymyksiin. Lisäksi nuori-sovaltuusto on antanut lausuntonsa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta.

Lapsilta ja nuorilta kysyttiin:

- Mitkä asiat Karstulassa ovat hyvin lapsen ja nuoren näkökulmasta?
- Mitä asioita haluaisit parantaa tai kehittää?
- Kuinka lapsen oikeudet voisi toteutua vieläkin paremmin Karstulassa?

Lasten ja nuorten kuulemisen tulokset on koottu yhteenvedoksi liitteeseen yksi. (Liite 1. Yhteenvedo lasten ja nuorten kuulemisesta). Positiivisina asioina lapset ja nuoret nostivat esiin esimerkiksi uuden koulun, liikuntahallin, nuorisotilan, luonnon ja hyvät harrastusmahdollisuudet ja palvelut ja turvallisen kasvuympäristön. Kehitettävää on mm. harrastustoimintojen monipuolistamisessa, liikunnallisen elämäntavan tukemisessa, kouluruokailun kehittämisessä, tasa-arvoisen kohteluun panostamisessa, kiusaamiseen puuttumisessa, yksinäisyyden ehkäisemisessä ja riittävään avun ja tuen saannin varmistamisessa.

LASTEN, NUORTEN HYVIVOINTIA EDISTÄVÄT SEKÄ ONGELMIA EHKÄISEVÄT TOIMET JA PALVELUT KARSTULASSA

Karstulassa lasten ja perheiden palvelut tuotetaan perhekeskusverkostossa yhteensovitettuna palvelukokonaisuutena. Perhekeskuksen palvelukokonaisuuteen kuuluvat lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalvelut (ml. opiskeluhuollon palvelut), erityis- ja vaativan tason palvelut, sivistystoimen palvelut (varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, toisen asteen koulutus, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, kirjasto, kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta), järjestöjen ja seurakuntien toiminta ja palvelut, Kelan etuudet, avoin kohtaamispaikka toiminta ja sähköiset palvelut. Perhekeskuksella tarkoitetaan siis palveluverkostoa, joka tarjoaa varhaista tukea sekä vastaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avun tarpeisiin. Perhekeskus tukee koko perheen hyvinvointia erilaisissa elämäntilanteissa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perhekeskustoiminnan tavoitteena on vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden voimavaroja ja osallisuuden tunnetta sekä kohdatuksi tulemisen kokemusta.

VARHAISKASVATUS

Karstulan kunnan lasten, nuorten ja perheiden palvelut koostuvat varhaiskasvatuksen palveluista sekä esi- ja perusopetuspalveluista, joiden järjestäminen toteutuu varhaiskasvatussuunnitelman sekä opetussuunnitelman mukaisesti. Karstulan varhaiskasvatusta järjestetään Laaksolan päiväkodissa, vuoropäiväkoti Rypäleessä, Huvikummun ryhmäperhepäiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Laaksolan päiväkodissa toimii kolme ryhmää: naperot (1–3 v.), veijarit (3–5 v.) sekä eskarien täydentävä varhaiskasvatus (6–7 v.). Vuoropäiväkoti Rypäleessä toimii kaksi ryhmää: viikarit (0–3 v.) sekä vekkulit (3–6 v.). Vekkuleiden ryhmässä tarjotaan

vuorohoitoa tarvitsevien esikoululaisten täydentävä varhaiskasvatus. Huvikummun ryhmäperhepäiväkodissa toimitaan kolmessa pienryhmässä: tossavaiset (0–3 v.) sekä kaksi pitkätossujen (3–5 v.) ryhmää. Perhepäivähoitajia Karstulassa on yhteensä 3. Vuorohoito tapahtuu päiväkotit Rypäleessä.

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyö on tärkeä ja luonnollinen osa toimintaa. Se on hoito- ja kasvatustyön perusta. Jotta varhaiskasvatus tukisi lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, käydään Vasu-keskustelu mahdollisimman pian lapsen tullessa varhaiskasvatukseen. Vasu-keskustelun pohjalta tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu). Karstulan kunnan varhaiskasvatuksessa on käytössä Vasu-keskusteluissa myös Lapsen ääni -toimintamalli. Karstulan varhaiskasvatuksessa toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka on tarvittaessa mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa lapsen varhaiskasvatuksen arkeen tarvittavia tukimuotoja.

ESI- JA PERUSOPETUS SEKÄ AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Esiopetusryhmä toimii Karstulan Yhtenäiskoulussa. Esiopetuksessa on opettaja ja ohjaaja, myös erityislastentarhanopettaja on osan aikaa käytettävissä. Perusopetuksella on opetus- ja kasvatustehtävän lisäksi myös yhteiskunnallinen, kulttuuri- sekä tulevaisuustehtävä. Karstulassa toimii yhteinen perusopetus luokilla 1–9, jossa on 22 luokkaa ja näistä kolme ns. pienluokkaa. Luokkakoot ovat 6–21 oppilasta. Oppilaita on alakoululla n. 200 ja yläkoululla n. 120. Koululla on koulunkäynninohjaajia kahdeksan. Laaja-alaisia erityisopettajia on kolme (luokat 1–3, luokat 4–6 ja 7-9). Lisäksi on yksi erityislastentarhanopettaja sekä yksi luokkamuotoinen erityisopettaja.

Karstulan yhtenäiskoulussa työskentelee kasvatusohjaaja, jonka tavoitteena on tukea ja turvata oppilaan kasvua, kehitystä ja toimintakykyä sekä oppimisen edellytyksiä. Työ on vahvasti ennaltaehkäisevää työtä. Kasvatusohjaaja on läsnä koulun arjessa ja tekee yhteistyötä kotien kanssa. Työ on pääosin yhteisöllistä työtä luokkien ja ryhmien kanssa, mutta myös yksilökohtaista oppilaiden auttamista ja tukemista mm. kaveriasioissa ja kiusaamistapauksissa. Kasvatusohjaaja tekee työtä kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi pitämällä oppitunteja 1., 4. ja 7. luokkalaisille sekä erilaisia teematunteja myös muille luokka-asteille.

Karstulassa on käytössä myös Lapset puheeksi – menetelmä, jolla pyritään tukemaan oppilaan vahvuuksia ja havaitsemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hyvinvointia ja kasvua haavoittavat asiat. Varhainen puuttuminen lapsen tai nuoren tilanteeseen edistää auttamisen mahdollisuuksia, kun vaihtoehtoja on vielä runsaasti. Lapset puheeksi -toimintatapa kehittää kodin ja koulun avointa yhteistyötä. Lapset puheeksi-keskusteluja tarjotaan vuosittain 1., 4. ja 7. luokan huoltajille.

Yhtenäiskoulun vanhempaintoimikunta kokoontuu 4–5 kertaa lukuvuodessa. Toimikunnasta on edustaja koulun opiskeluhoitoryhmässä. Vanhempaintoimikunnan tehtävänä on lisätä koulun ja kotien välistä yhteistyötä ja vanhempien vaikutusmahdollisuuksia koulutyöhön. Vanhempaintoimikunnalla ei ole päätösvaltaa koulun asioissa, mutta se voi tehdä koulun toimintaa koskevia ehdotuksia ja siltä voidaan kysyä mielipiteitä. Se toimii keskustelufoorumina ja ideoijana koulun toiminnan tukemisessa ja kehittämisessä.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään Yhtenäiskoulun tiloissa ja sen ympäristössä varsinaisina koulupäivinä klo 7–8.30 ja klo 12.30–16 välisenä aikana. Toimintaa ei ole koulun loma-aikoina. Täydentävä varhaiskasvatus (esiopetusikäiset) toteutetaan päiväkodin aukioloaikojen mukaan päiväkodin sekä esiopetuksen tiloissa.

OPISLELUMAHDOLLISUUDET PERUSKOULUN JÄLKEEN

Toisen asteen opintoja Karstulassa voi suorittaa Lukiossa. Lukio tarjoaa palveluita myös naapurikuntien nuorille ja kaikille yhteisvalinnan kautta hakeutuville. Opiskelijoita lukiossa n. 60. Monipuolinen kurssitarjonta, painotukset ja opiskelijan yksilöllinen ohjaaminen takaavat lukion vetovoiman. Kaikki opintojen suorittamiseksi välttämättömät oppikirjat ja välineet/tarvikkeet/tietokone ovat maksuttomia. Lukiolaiset voivat käyttää niitä linja-autoja, jotka ovat kunnan omia ostovuoroja ilmaiseksi sekä mahdollisesti perusopetuksen koulutakseja. Koulutaksien käytöstä on erikseen sovittava rehtorin kanssa. Karstulan kunta tarjoaa autokoulun ajokorttikoulutuksen (henkilöauto ajokortin) lukiolaisille.

Vapaan sivistystyön opintoja kunnassamme tarjoaa Karstulan kansalaisopisto sekä Karstulan Evankelinen Opisto. KEO:lla on tarjolla lukuvuoden mittaisia Nuorten Opistovuosi -linjoja peruskoulunsa päättäneille nuorilla, joilla ei vielä ole toisen asteen tutkintoa tai jatko-opiskelupaikkaa. Koulutukset ovat ensisijaisesti suunnattu oppivelvollisille, mutta koulutuksiin voivat hakeutua muutkin, joilla ei ole vielä toisen asteen tutkintoa (kts. Opistovuosi opinnot muille kuin oppivelvollisille). Lisäksi KEO:lla voi suorittaa kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintona mm. koulunkäynnin ohjaajan, perhepäivähoitajan, ohjauksen tai kasvatuksen tutkinnot. KEO:lla voit opiskella myös hoiva-avustajaksi, liikunnan ja hyvinvoinnin ohjauksen, käden taitojen tai ympäristöviisasta toimijuutta.

Oppisopimuskoulutuksesta Karstulassa vastaa pääasiassa POKE Työelämäpalvelut. Oppisopimuskoulutus on pääosin työelämässä käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuvaa ammatillista) koulutusta, jota täydennetään oppilaitoksen järjestämällä opinnoilla. Oppisopimuskoulutuksen järjestäjä suunnittelee oppisopimuskoulutuksen yhdessä opiskelijan ja työnantajan kanssa ja antaa tarvittavaa tukea ja ohjausta työpaikalle oppisopimuskoulutuksen aikana. Työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää palkkatukea työttömän henkilön oppisopimuskoulutukseen.

Karstulan kunta myöntää oppisopimuskoulutukseen tukea Karstulassa toimiville pk-yrityksille. Tukijärjestelmän mukainen kunnallinen oppisopimustuki myönnetään kunnan lisätukena valtion tukemaan oppisopimukseen, joka on tehty sellaisen karstulalaisen ensisijaisesti alle 25-vuotiaan henkilön kanssa, joka on ammatillista peruskoulutusta vailla tai ammatillisen peruskoulutuksen omaava mutta työpaikan saanti edellyttää työpaikkakoulutusta.

NUORISOPALVELUT

Karstulan kunnan nuorisopalvelujen tehtävänä on luoda edellytyksiä asiakaslähtöiselle nuorisotyölle. Tavoitteena on tuottaa nuorten palveluja niin, että ne edistävät kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä, omatoimisuutta ja erityisesti nuorten kasvua ja kehitystä. Nuorisotila Ässä on nuorten palvelujen pääasiallinen toimitala, jonka ajatuksena on antaa nuorille kokoontumispaikka, missä he voivat viettää vapaa-aikaansa ja harrastaa ohjatusti.

Karstulassa on aloitettu koulunuorisotyötoiminta aluehallintoviraston rahoittaman hankkeen turvin syksyllä 2024. Hankkeen tavoitteena on luoda Karstulaan koulunuorisotyölle toimintamalli. Koulunuorisotyö on osa Karstulan kunnan nuorisotyötä. Koulunuorisotyön tehtävänä on tukea lasten ja nuorten kasvua sekä hyvinvointia. Koulunuorisotyöntekijä on kiireetön aikuinen, joka kohtaa nuoria koulun arjessa. Koulunuorisotyön kohderyhmään kuuluvat 5–9-luokkalaiset nuoret.

Etsivän nuorisotyön ensisijainen tehtävä on auttaa ja tukea niitä alle 29-vuotiaita nuoria, jotka tarvitsevat ohjausta opiskeluissa, ammatinvalinnassa, työn etsimisessä ja oman elämän suunnittelussa. Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tarkoituksena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö pyrkii löytämään yhdessä nuoren kanssa vastauksia nuoren mieltä askarruttaviin kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut sekä löytämään omat vahvuudet. Työtä tehdään nuoren lähtökohdista käsin, yhdessä eri verkostojen kanssa. Työskentely muotoutuu yksilöllisesti kunkin nuoren tilanteen mukaan. Karstulan etsivä nuorisotyö toimii myös Kannonkoskella ja Kyyjärvellä. Etsivää nuorisotyötä rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

LIIKUNTA- JA KULTTUURIPALVELUT SEKÄ HARRASTAMINEN

Liikunta palvelut tukevat lasten ja nuorten liikunnallista elämäntapaa mm. tarjoamalla apua 3.sektorin toimijoille toimintojen käynnistämiseen, markkinointiin, koulutuksiin ja tapahtumien järjestämisiin. Liikuntasihteri toimii asiantuntijana ja aktiivisena toimijana kaikilla kunnan lasten ja nuorten palveluiden toimialoilla. Kunta tarjoaa ilmaiset liikuntatilat alle 18-vuotaiden harrastustoimintaan.

Suuren osan vapaa-aika ja harrastusmahdollisuuksista tarjoaa useat kunnassa toimivat 3. sektorin toimijat. Kunta myöntää toiminta- ja kohdeavustuksia, joilla tuetaan ja luodaan edellytyksiä paikalliselle kansalais-, liikunta-, nuoriso- ja kulttuuritoiminnalle. Harkinnanvaraisista avustuksista päättää sivistyslautakunta kunnanhallituksen hyväksymän avustussäännön periaatteiden mukaisesti. Avustuksiin varattua määrärahaa korotetaan Karstula strategian mukaisesti 3 % vuosittain. Lisäksi erilaista vapaa-ajanviettopalveluita lapsille ja nuorille tuottavat Kansalaisopisto, Viitasalo-opisto, seurakunnat sekä kirjasto.

Karstulassa kunnankirjastolla on tärkeä rooli Karstulan kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa lukutaidon, oppimisen ja kansalaisidentiteetin kehittymisen mahdollistajana. Kirjasto on avoin monialaiselle yhteistyölle eri tahojen kanssa. Lasten ja nuorten toiveet pyritään ottamaan huomioon kirjastopalveluja järjestettäessä. Karstulan kirjastossa järjestetään kaikille avoimia satutuokioita noin kerran kuukaudessa. Tuokiot on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille ja heidän hoitajilleen tai vanhemmilleen. Satutuokiot ovat matalan kynnyksen toimintaa, jossa leikitään, piirretään ja luetaan kuvakirjallisuutta. Satutuokioiden tarkoituksena on tarjota lapsiperheille tukea lapsen kielen kehitykselle sekä tarjota mahdollisuus mielekkääseen yhdessä oloon ja kohtaamiseen. Kirjaston tilassa ja verkkopalveluissa on tarjolla aineistoesittelyjä ja neuvontaa perheiden yhteisiin lukuhetkiin.

Kirjasto haluaa tukea lasten kielellistä kehitystä ja virittää heidän lukuinnostustaan. Tavoitteena on, että kirjastotila ja tarinoiden maailma tulisivat tutuksi ja luontevaksi osaksi lasten arkea jo ennen esikouluikää. Varhaiskasvatuksen kanssa tehtävän yhteistyön toimintamuotoina ovat satutuokiot kirjastossa tai päiväkohteissa sekä kirjepaketien kokoaminen eri aiheista. Neuvolan kanssa aloitetaan lukureseptitoiminta vuoden 2024 aikana. Kirjasto on mukana osana neuvolatyötä antamalla neljän kirjan ”reseptin”, jonka alle 6-vuotiaan lapsen huoltaja saa neuvolakäynnillä. Lukureseptin käyttöönotto tukee lapsen kielellisten taitojen ja tunteiden käsittelyn kehittymistä. Lukuresepti on konkreettinen keino, jolla voidaan ennaltaehkäistä kielen kehityksen pulmia ja tukea vuorovaikutusta.

Kirjaston ja yhtenäiskoulun yhteistyösuunnitelma koskee esikoululaisia ja vuosiluokkia 1–9. Suunnitelman tavoitteena on taata se, että kaikilla oppilailla olisi tasavertaiset mahdollisuudet perehtyä kirjaston käyttöön ja kokoelmiin sekä tiedonhallintataitoihin. Pyrkimyksenä on virittää lasten ja nuorten lukuinnostusta ja

kehittää heidän lukutaitoaan monipuolisesti. Toimintamuotoina ovat kirjavinkkaus, aiheenmukaiset esitteilyt ja kirjastonkäytön koulutus. Koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistyösuunnitelmat päivitetään vuosittain ja niiden kehittämisessä otetaan huomioon työntekijöiden toiveet. Kunnan nuorisotoimen kanssa pyritään yhteistyöhön lasten ja nuorten tapahtumiin liittyen. Lukion ja muun toisen asteen nuorille on tarjolla aineistoetsittelyjä sekä kirjastosalissa että sosiaalisessa mediassa. Karstulan lukion oppilaille on tarjolla tarvittaessa kirjastonkäytön opetusta ja kirjavinkkausta.

Lasten harrastustoimintaa koordinoidaan yhteistyössä yhtenäiskoulun, liikunta- ja vapaa-aikapalveluiden, nuorisopalveluiden ja 3. sektorin toimijoiden kanssa harrastamisen työryhmässä. Karstulan kunta anoo vuosittain OKM:n avustusta Harrastamisen Suomen mallin kerhoihin, joiden tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Tätä tarjontaa täydentää myös koulun oma kerhotoiminta.

RAVITSEMUSPALVELUT

Ravitsemuspalvelut Karstulan varhaiskasvatuksen yksiköihin sekä yhtenäiskouluun tuottaa Karstulan Seudun Ruokapalvelut Karsera Oy. Ruokailun tarkoituksena on opettaa lapsille ja nuorille terveellisiä ja monipuolisia ruokailutapoja, laajentaa makutottumuksia, opetella hyviä käytöstapoja sekä ylläpitää suomalaista ruokakulttuuria. Ruokailu on myös tärkeä lepo- ja virkistäytymishetki koulupäivän aikana. Säännöllinen ruokailu auttaa jaksamaan ja keskittymään koulutyöhön sekä uusien asioiden oppimiseen. Lautasmallin mukaisesti koottu lounas kattaa noin kolmasosan päivittäisestä ravinnontarpeesta. Kouluateria on osa koulussa ja varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa kasvatusta ja opetusta. Ruokailu täyttää ravitsemuksellisten tarpeiden lisäksi kasvatuksellisia, sosiaalisia ja esteettisiä tarpeita. Ruokalistasuunnittelussa huomioidaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan antamaa kouluruokasuositusta sekä varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta.

Karstulan kunta tarjoaa yhtenäiskoulussa maksuttoman aamupalan esi- ja perusopetuksen sekä lukion oppilaille. Lisäksi oppilaille on mahdollisuus ostaa maksullisia välipaloja Karsera Oy:ltä. Kunnassa toimii ruokakasvatus- ja ravitsemustyöryhmä, jonka tehtävänä on tukea terveellisen ravitsemuksen toteutumista kunta-laisten arjessa ja kunnan palveluissa.

NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA

Karstulan kunnan työllisyysyksikön alaisuudessa toimiva nuorten työpaja toimii tärkeänä osana nuorisotakuuta, jossa jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle taataan koulutuspaikka oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Karstulan kunnan työpaja saa opetus- ja kulttuuriministeriöltä avustusta nuorten työpajatoiminnan kehittämiseksi. Valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus- ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt nuorten työpajan valtionavustuskelpoiseksi.

Vuositasolla työpajan asiakasmäärä on noin 30 henkilöä. Keski-Suomen hyvinvointialueen alaisuudessa toimivat asiakkaat mukaan luettuna, vuositasolla työpaja tavoittaa noin 50 karstulalaista asiakasta, joista nuoria alle 29-vuotiaita on pajalla vuositasolla noin 10–15. Pajalle tulevat nuoret voivat tulla työkokeiluun, kuntouttavaan työtoimintaan, TET-jaksolle, oppilaitoksen harjoittelujaksolle / TET-jaksolle tai palkkatukityöhön. Lisäksi pajalle otetaan myös nuoria kesätyöntekijöitä.

Työpajalla työskentelee vakituisena työpajan johtaja, työpajan ohjaaja sekä työsuunnittelija. Lisäksi Keski-Suomen hyvinvointialueen kaksi kuntouttavan työtoiminnan ohjaajaa työskentelee vakituisesti työpajalla. Yhteistyötä tehdään laajasti eri toimijoiden kanssa.

Nuorten työpaja tukee alle 29-vuotiaita nuoria koulutukseen, työelämään ja elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Työpajalle voi hakeutua suoraan tai esimerkiksi TE-toimiston, sosiaalitoimiston, oppilaitoksen tai etsivän nuorisotyön kautta. Nuorten työpajatoiminta perustuu valmennukseen, johon nuori osallistuu omien edellytystensä mukaan yhdessä laaditun valmennussuunnitelman pohjalta. Pajalla voi työskennellä puualan-, pintakäsittelyn-, keittiö-, siivous-, kädentaitoalan tehtävissä tai hammaslappupajalla kevyissä pakkaustehtävissä. Työalat ja tehtävät sovitetaan kunkin taitojen ja kykyjen mukaan. Lisäksi pajan nuoret voivat osallistua ryhmätoimintaan, erilaisiin valmennus- ja koulutuspäiviin että yhteisiin retkiin, jonka kautta nuoria tuetaan myös harrastamisen, että terveellisen elämäntavan pariin.

Työpaja on toiminnallinen ja yhteisöllinen oppimisympäristöjä, ja työpajajakson aikana nuorelle voidaan kirjoittaa osaamistodistus työskentelyjakson aikana havaitusta osaamisesta tutkinnon perusteiden mukaisesti. Osaamistodistus kertoo, minkälaista osaamista nuori on kerryttänyt työssä, ja näin nuoren osaaminen tulee näkyväksi ja konkreettiseksi. Osaamisen tunnistamisessa ja dokumentoinnissa sekä työ- ja toimintaympäristössä käytetään PAIKKO- järjestelmää.

NUORISOVALTUUSTO

Nuorisovaltuusto on poliittisesti, uskonnollisesti ja aatteellisesti sitoutumaton nuorten edunvalvontaelin kunnassa. Nuorisovaltuuston tehtävänä on varmistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kunnan toimialojen suunnittelussa, valmistelussa, toteuttamisessa ja seurannassa. Nuorisovaltuusto toiminta-ajatuksena on edesauttaa nuorten mielipiteen välittymistä monipuolisesti kunnan päätöksentekoon ja palvelutuotantoon sekä helpottaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorisovaltuuston avulla kunnan päätöksistä ja päättäjien toiminnasta saadaan tietoa nuorille ja nuoret löytävät keinoja vaikuttaa asioihin. Nuorisovaltuusto myös järjestää erilaisia tapahtumia, kampanjoita ja tempauksia. Karstulassa nuorisovaltuusto on yksi kunnan vaikuttamistoimielimistä ja nuorisovaltuuston jäsenillä on Karstulassa laajat puhe- ja läsnäolo-oikeudet kunnan päätöksentekoeleimissä.

KOHTAAMISPAIKAT

Heikin Tupa on eri-ikäisten kuntalaisten yhteinen olohuone, jonne kuntalaiset voivat kokoontua viettämään aikaa ja tekemään erilaisia asioita yhdessä. Heikin Tuvalla järjestettävän toiminnan periaatteena on tarjota monipuolisesti eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa. Järjestö- ja yhdistystoimijat voivat käyttää Heikin Tuvan tiloja maksutta kaikille avoimen toiminnan järjestämiseen. Heikin Tuvalla järjestetään yhteistyössä kunnan, Keski-Suomen Hyvinvointialueen sekä paikallisten toimijoiden kanssa myös lapsiperheille suunnattua avointa kohtaamispaikka toimintaa, vanhemmuuden ja kasvatuksen tukipalveluita. Karstulan kunnan Asiointipisteeltä on saatavissa apua ja neuvontaa Kelan, Vero-toimiston, Digi- ja väestötietoviraston, Oikeusaputoimiston sekä TE-palveluiden palveluissa. Heikin Tuvan lisäksi avoimina kohtaamispaikkoina Karstulassa toimivat myös mm. Karstulan kappeli seurakunnan perhekerhot, kirjasto, nuorisotila Ässä sekä kyläyhdistysten toimipaikat.

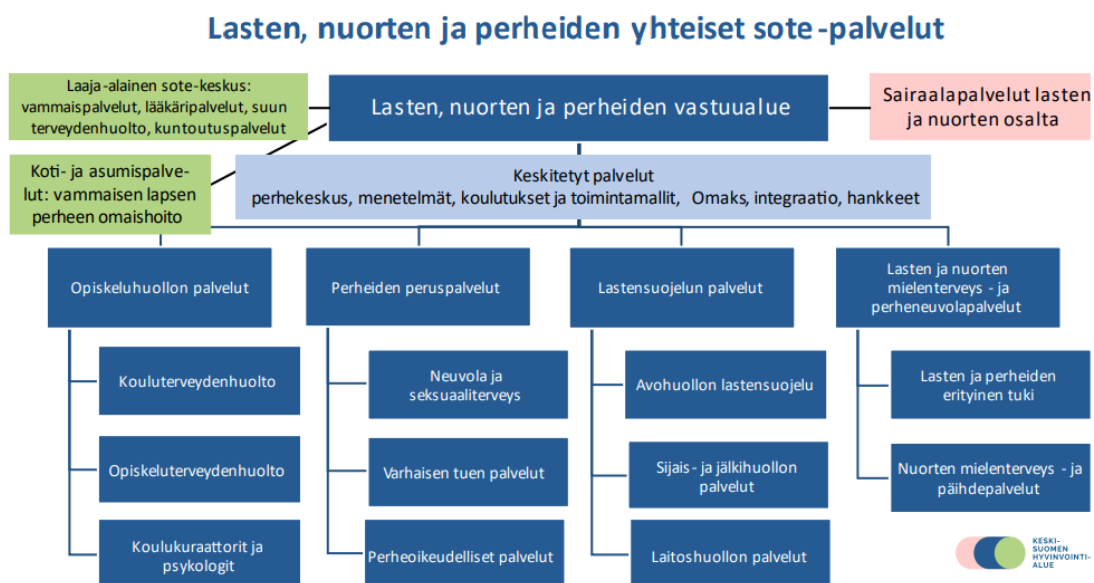
KESKI-SUOMEN HYVINVOINTIALUEEN PERHEIDEN JA NUORTEN PALVELUT

Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palvelut on suurimmaksi osaksi sijoitettu lasten, nuorten ja perheiden vastuualueelle pitäen sisällään neljä palvelualueetta; opiskeluhuollon palvelut, perheiden peruspalvelut, lastensuojelun palvelut sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden vastuualueella toimii keskitetyt palvelut -palveluyksikkö, joka toimii läpileikkaavasti ja jonka alla on muun muassa perhekeskustoiminta, integraation vahvistuminen, yhteisesti sovittujen työmenetelmien koordinointi ja koulutusvastuu, yhteistyö sähköisen sosiaali- ja terveyskeskus -palveluyksikön kanssa sekä hankeyhteistyö. Lapsia, nuoria ja perheitä palvelevat myös laaja-alaisen sote-keskuksen vammaispalvelut, lääkäripalvelut, suun terveydenhuolto ja kuntoutus. Koti- ja asumispalvelujen puolelta perheitä koskettaa vammaisen lapsen perheen omaishoidon palvelut. Lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan ja hoidetaan myös lasten ja nuorten erikoissairaanhoidossa (esimerkiksi naistentaudit ja synnytykset, lastentaudit, lastenpsykiatria, nuorisopsykiatria, lastenneurologia).

Keski-Suomen hyvinvointialueen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu vuosille 2024–2025.

[Linkki suunnitelmaan TÄSSÄ](#)

Kuva 1. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet.

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO KARSTULASSA

Opiskeluhuolloksi kutsutaan kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään, ylläpidetään ja luodaan edellytyksiä oppilaan tai opiskelijan hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille (THL). Opiskeluhoolltoa toteutetaan Karstulan yhtenäiskoulun ja lukion opiskeluhoolltosuunnitelman sekä Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen opiskeluhoolltosuunnitelman mukaisesti. Keski-Suomen hyvinvointialue järjestää opiskeluhoolltoon kuuluvat kuraattori-, psykologi- sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolltopalvelut. Opiskeluhoollon palveluihin ovat oikeutetut kaikki oppilaat ja opiskelijat, vaikka heidän kotikuntansa olisi eri, kuin oppilaitoksen sijaintipaikkakunta. Opiskeluhoollon tehtävänä

on tehdä myös tiivistä yhteistyötä huoltajien, opetushenkilöstön ja oppilaitoksen ulkopuolisten yhteistyötoimijoiden kanssa.

Opiskeluhuollon perustana on oppilas- ja opiskeluhoitolaki (1287/2013). Laissa säädetään esiopetuksen, perusopetuksen, ammatillisen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhuollon kokonaisuudesta sekä järjestämisestä. Lain tavoitteena on turvata yhdenvertaiset opiskeluhuollon palvelut sekä tarjota ennaltaehkäisevä tuki kaikille opiskelijoille. Opiskeluhuollon toteuttamiseen vaikuttavat myös monet muut lait, kuten esim. perusopetuslaki (628/1998), terveydenhuoltolaki (1326/2010), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ja lastensuojelulaki (417/2007). Opiskeluhoito jakautuu yksilökohtaiseen ja yhteisölliseen työhön.

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon ja opiskeluhoollon palveluihin.

Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa koulu- tai oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä. Opiskeluhoitoryhmässä asioita käsitellään vain yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Yhteisöllisellä työllä pyritään vaikuttamaan opiskeluympäristön, ryhmien ja luokkien ilmapiiriin, työrauhaan, kiusaamiseen, hyvinvointiin, terveyden tai osallisuuden näkökulmista. Yhteisölliseen työhön voivat osallistua myös oppilaat ja opiskelijat, huoltajat tai oppilaitoksen ulkopuoliset yhteistyökumppanit. Yhtenäiskoulussa opiskeluhoitoryhmä kokoontuu noin neljä kertaa lukuvuoden aikana. Yhtenäiskoulun ja lukion yhteisen opiskeluhoitoryhmän toiminnasta vastaa rehtori.

Yksilökohtainen opiskeluhoito

Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Yksilökohtainen opiskeluhoito pitää sisällään myös monialaisen asiantuntijaryhmän, mikä kutsutaan koolle tarvittaessa. Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää oppilaan tai opiskelijan suostumusta. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tavoitteena on tarjota ennaltaehkäisevää ja matalan kynnyksen palveluita opiskelijoille.

Opiskeluhoollon ohjausryhmä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14§:n mukaan opiskeluhoollon järjestäjäkohtaisesta yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Karstulan kunnalla on yksi yhteinen opiskeluhoollon ohjausryhmä, johon kuuluu sekä Karstulan yhtenäiskoulu, lukio että Karstulan Evankelinen Opisto. Ryhmä kokoontuu yksi tai kaksi kertaa lukukaudessa. Ryhmän kokoonpanoon kuuluu edustus opiskeluhoollosta, oppilaitoksista sekä kunnan sivistystoimesta.

Keski-Suomen alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä

Keski-Suomen alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä toimii hyvinvointialueen sekä koulutuksen järjestäjien yhteistyöelimenä. Yhteistyöryhmä valmistelee alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Suunnitelma pohjautuu alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoollon suunnitelmiin ja se liitetään osaksi Keski-Suomen hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa. Yhteistyöryh-

män tehtävänä on seurata alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista, arvioida opiskeluhuolto- palvelujen, koulutuksen järjestäjien sekä muiden sosiaali- ja terveystalvelujen yhteistyön toteutumista. Työryhmä käsittelee myös hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien välisiä opiskeluhuollon yhteistyökysymyksiä.

SUUNNITELMA LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEKSI

VISIO, ARVOT JA STRATEGISET TOIMINNAN LINJAUKSET

Karstulan kunta strategian vision mukaan Karstula on kestävästi omavarainen elämää sykkivä kunta 2030. Toimintaamme ohjaavat arvot ovat hyvinvointi, elinvoimaisuus, yhteisöllisyys, demokratia ja avoimuus. Kunta strategian mukaisesti panostamme koulutuksen, kasvatuksen ja kulttuurin omavaraisuuteen ja pyrimme varmistamaan toisen asteen koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toiminta edellytykset kunnassa. Lisäksi olemme sitoutuneet panostamaan kuntalaisten hyvinvointiin, kuntalaisten osallistamiseen kunnan kehittämiseen sekä harrastamisen edellytysten vahvistamiseen. Kunta strategian mukaan tavoitteenamme on hyvä työllisyyskehitys sekä väestökehityksen ennakointi sekä hallinta.

Kunnan hyvinvointisuunnitelman mukaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet vuosille 2023–2025 ovat terveelliset elintavat, osallisuus, kulttuurihyvinvointi, mielenhyvinvointi sekä turvalliset ja viihtyisät asuin- ja elinympäristöt. Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa terveyden ja hyvinvoinnin painopistealiksi on valittu liikunnallisen elämäntavan, mielen hyvinvoinnin sekä arjen turvallisuuden. Ravitsemuksen suhteen olemme sitoutuneet maakunnallisiin Ravitsemuksella hyvinvointia suunnitelman mukaisiin tavoitteisiin (Liite 2: Ravitsemuksella hyvinvointia Lapset ja nuoret).

TOIMINNAN TAVOITTEET JA PAINOPISTEET, KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Haluemme, että karstulalaisella lapsella ja nuorella on iloinen ja turvallinen lapsuus ja nuoruus. Karstulalainen lapsi luottaa itseensä, ottaa toiset huomioon ja huolehtii ympäristöstään. Tavoitteenamme on, että Karstulassa on terveet, liikkuvat ja leikkivät lapset sekä liikunnasta innostuneet nuoret. Karstulan nuoret arvostavat päihteetöntä elämää. Perheet saavat riittävästi tietoa terveellisen ravinnon ja säännöllisen ateriaritmin merkityksestä. Lapsilla ja nuorilla on taitoa sekä mahdollisuuksia tehdä omaan arkiruokailuunsa liittyviä terveyttä ja hyvinvointia edistäviä valintoja sekä lisätä liikuntaa omaan arkipäiväänsä. Tavoitteenamme on tulevaisuuteen uskovat lapset ja nuoret, joilla on kyky luoda ja ylläpitää ihmissuhteita sekä mahdollisuus kokea elämänsä mielekkääksi. Toivomme, että lapsilla ja nuorilla on vahva kokemus osallisuudesta omissa arkiympäristöissään ja yhteiskunnan jäsenenä. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa ja nuorisopalveluissa on välittävä ja turvallinen ilmapiiri, joka mahdollistaa Karstulan lapsille ja nuorille kokemuksen iloisesta ja turvallisesta lapsuudesta.

Kehittämisehdotukset ja painopistealueet vuosille 2024–2027

- **Turvataan laadukkaat lakisäätteiset palvelut:** turvataan pätevän henkilöstön satavuus ja pysyvyys, kehitetään alueellista yhteistyötä ja tuotetaan palvelut taloudellisesti kestäväällä tavalla.
- **Tuetaan terveellisten elintapojen toteutumista:** Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden mahdollisuuksia ja valmiuksia omasta terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimisessa panostamalla ravitsemuskasvatukseen, liikunnallisen elämäntavan edistämiseen, ehkäisevään päihdetyöhön, mielenhyvinvoinnin sekä osallisuuden vahvistamiseen.
- **Vahvistetaan palveluketjujen sujuvuuden ja yhteistyön rakentumista hva-kunta-kolmassektori toimijoiden kesken:** varmistetaan varhaisen avun ja tuen saanti, tuetaan kolmannen sektorin toimintaa vahvemmin sekä kehitetään toimintaa kumppanuuden pohjalta.

SUUNNITELMA YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMISESTÄ ERI TOIMIJOIDEN KESKEN

Karstulan kunta tekee tiivistä yhteistyötä lasten- ja nuorten hyvinvoinnin toteutumisen edistämiseksi kunnan eri toimialojen, Keski-Suomen hyvinvointialueen, järjestöjen, seurakuntien, Karstulan Evankelisen Opiston sekä muiden viranomaisten kanssa. Yhteistyön tekeminen ja toiminta perustuu perhekeskustoimintamallin juurruttaminen osaksi kunnan toimintaa. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä eri ammattilaisten kesken sekä kuntalaisten kanssa.

Kunnan LAPE-työryhmä suunnittelee ja linjaa lapsi- ja perhepalvelujen yhteistä toteutusta ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto puolestaan koordinoi ja yhteensovittaa nuorten palveluiden toteutumista. Kunta toimii näissä verkostoissa kokoonkutsuja. Lisäksi yhteistyön toimintaa tukevat ja ohjaavat oppilashuollon työryhmät, SIVISOTE-rakenne, Perhekeskustoiminnan ohjausryhmä sekä maakunnallinen HYTE-koordinaatio.

SEURANTA JA ARVIOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista tarkastellaan vuosittain osana kuntasuunnittelua ja hyvinvointitiedon arviointia. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma päivitetään valtuustokausittain. Keskeiset seurannan ja arvioinnin kohteet ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin muutokset, palvelujärjestelmän toimivuus ja kasvuympäristön tilanne sekä suunnitelman tavoitteiden toteutuminen.

Taulukko 4. Mittarit.

Lasten ja nuorten hyvinvointi	Mittarit
Elintavat	<ul style="list-style-type: none"> • Ylipainon yleisyys 2–16-v. • Ei syö koululounasta 8. ja 9. lk. • MOVE 8. ja 9. lk. % joilla heikko fyysinen toimintakyky • Huolta herättävää päihteiden, tupakkatuotteiden tai rahapeelaamista 8. ja 9. lk ja lukio 1. ja 2.lk • Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi 4.-5., 8-9- ja lukio 1-2 lk. • Kokenut positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana 8.-9. ja lukio • Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8-9. ja lukio, Tyytyväinen elämäänsä 4-5., 8-9 ja lukio
Elinolot	<ul style="list-style-type: none"> • Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet • Ahtaasti asuvat lapsikunnat • Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat nuoret (NEET)
Osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Erittäin heikko osallisuuden kokemus 8–9 lk
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 4–5., 8–9 ja lukio • Kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana 4–5, 8-9 ja lukio
Palvelujärjestelmän toimivuus	Mittarit
Terveiden edistämisen aktiivisuus perusopetuksessa ja lukiossa	<ul style="list-style-type: none"> • TEA-Viisari pistemäärä

LIITE 1. YHTEENVETO LASTEN JA NUORTEN KUULEMISESTA

Alakoulun oppilaskunta ja oppilaat		
Mitkä asiat Karstulassa ovat hyvin lapsen ja nuoren näkökulmasta?	Mitä asioita haluaisit parantaa tai kehittää?	Kuinka lapsen oikeudet voisi toteutua vieläkin paremmin Karstulassa?
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hyvät harrastusmahdollisuudet ja kerhot ➤ Paljon tekemistä ja nähtävää (PumpTrack- rata Hammeri, Wanhat Wehkeet, ulkojäät, Elo-kuvat) ➤ Paljon liikuntamahdollisuuksia ➤ Hyvä koulu ➤ Koululla hyvä piha ja välituntialue ➤ Siisti ympäristö, luonto ➤ Karstulassa on rauhallista asua ➤ Kaikki tuntee toisensa ➤ Uusi paloasema ja terveyskeskus ➤ Ilmainen kouluruoka 	<ul style="list-style-type: none"> • Teatteri tai taidemuseo (kulttuuria lisää) • Harrastusmahdollisuuksia, joissa ei kilpailla ja lisää eri harrastuslajeja • Lisää telineitä koulun pihalle ja Hammeriin trampat • Liikuntapaikkoja hoidettaisiin paremmin • Uimahalli, urheiluhalli, ulkojäille kaukalo • Monipuolisempaa palvelutarjontaa (urheilu-kauppa, kirjastosta voisi ostaa kirjoja) • Kouluruokailu • Välituntitoiminta: rauhoittumisvälitunteja, puhelinvälkät, välituntitoimintaa lisää • Koulupäivien alkaminen klo 8 ja loppuminen aikaisemmin • Vähemmän päihteitä ja energijuomia • Ei kiusattaisi ketään • Nuorisotilalle vuoroja myös nuoremmille • Yö-leiri kesälomalle • Monipuolisempia palveluita 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kaikkien pitäisi uskaltaa olla oma itsensä ja kaikkien tulisi saada olla oma itsensä ➤ Suhtauduttaisiin toisiin ystävällisemmin ➤ Kaikilla saa olla mielipide ja jokainen saa harrastaa mitä haluaisi ➤ Kaikilla olisi ystäviä ja kivaa eikä kukaan olisi yksin ➤ Kaikkia kohdeltaisiin tasa-arvoisesti ➤ Kiusaamiseen puututtaisiin nopeammin ➤ Lapsia ei jätettäisi yksin Saisi itse päättää esim. ryhmistä ryhmätöissä

Yläkoulun oppilaskunta ja oppilaat		
Mitkä asiat Karstulassa ovat hyvin lapsen ja nuoren näkökulmasta?	Mitä asioita haluaisit parantaa tai kehittää?	Kuinka lapsen oikeudet voisi toteutua vieläkin paremmin Karstulassa?
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Karstulassa on turvallista ➤ Kaikki tuntee toisensa, kaverit ➤ Hyvät opettajat ➤ Hyvät luontoliikunta mahdollisuudet ➤ Uusi koulu ja liikuntahalli ➤ Koulun oleskeluryhmät (tuolit) ➤ Hammeri, Lossi ➤ Hyvät harrastusmahdollisuudet ➤ Ei ole huumeita ➤ Ilmainen aamupala ➤ Oma lukio ja toisen asteen koulutus > saa asua kotona pidempään ➤ Koulunuorisotyöntekijä ➤ Lapsia ja nuoria kuunnellaan ➤ Uusi soteku-keskus ➤ Nuorisotila ➤ Moottorikelkka mahdollisuudet ➤ Hyvät palvelut (ruokapaikat, kaupat) 	<ul style="list-style-type: none"> • Harrastus mahdollisuuksien monipuolistaminen • Lisää kerho tms. toimintaa myös yläkouluikäisille • Paremmat mahdollisuudet tukiopetukseen • Koulun välipala systeemin kehittäminen • Nuorille liikuntatapahtumia vapaa-ajalle ja kouluun • Nuoret mukaan liikuntaharrastamisen, liikuntatoiminnan kehittämiseen • Taukoliikuntaa tunneille • Kouluun paremmat tuolit, enemmän tuoleja • Enemmän puhetta netinkäytöstä ja nettikäyttäytymisestä • Lukiolaisille oma vapaa-ajan liikuntavuoro • Terveystieteiden ja opiskeluhoitojen palveluiden saatavuus • Nuorille enemmän kohtaamis- ja oleskelupaikkoja • Parempi julkinen liikenne 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuoria kuunnellaan nuoria koskevilla asioilla mm. kouluruokailussa • Saa riittävästi ohjausta ja neuvontaa • Rasmin kitkemiseen enemmän huomioita, sukupuolita- arvon huomiointi • Lapsille enemmän oikeuksia ja, että lapsia huomioitaisiin ja kuultaisiin paremmin • Ymmärrettäisiin nuoria enemmän eikä tulisi sanomista niin herkästi

LIITE 2: HYVINVOINTIA RAVITSEMUKSELLA LAPSILLE JA LAPSIPERHEILLE KARSTULA

Toteutustaulukko kunnassa sovittujen toimenpiteiden kokoamiseen ja vuosisuunnitelman tekoon. Kohderyhmä: lapset ja lapsiperheet (varhaiskasvatus- ja alakouluikäiset)

Tavoite: 1-5	Valitut toimenpiteet	Koordinointi ja yhteistyö	Mitä voimme tehdä ja miten toteutamme?	Milloin toteutamme?	Kuka vastaa?	Mahdolliset haasteet
	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen seuranta ja arviointi Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen kehittäminen Perusopetuksen ruokailutilanteet houkuttelevat syömään Toteutetaan luotettavaa, myönteistä ravitsemusviestintää (perheiden käyttämät kanavat, saavutettavuus) Noudatetaan varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta ja kouluruokailusuositusta 	Hyvinvointiyö, vaka, perusopetus, neuvola, kouluth, peke-verkosto, Karsera Oy	<p>Säännölliset ruokakasvatus palaverit</p> <p>Toiveruokapäivät (vaka, perusopetus)</p> <p>Lapset mukaan ruoanvalmistukseen ja suunnitteluun</p> <p>Saa kokeilla ja maistaa ”Leikkaako lanttu” kampanja alakouluikäisille</p> <p>Yläkouluikäisten some-täi haastekampanja</p> <p>Aikuisten oma myönteinen asenne</p> <p>Asiantuntija vierailut Perjantaiyöillä, vanhempain illoissa, hyvinvointitapahtumassa</p> <p>Hedelmätuki ja koulumaitotuki hakemukset</p>	2x/vuosi (huhtikuu ja lokakuu)	hyvinvointikoordinaattori	
				Syksyllä ja keväällä	Leena ja Hanna-Maija/oppiuskunta Jutta, Laura / oppiuskunta	
					hyvinvointikoordinaattori	
					Karsera Oy	